

Anne, 7. XI 73

Joanne Peni

Joanne Debernic

W naszym prostym
lewyj.

2 wypracowania -

Peni Alan

Opole, dnia 2 listopada 2024 roku.

prof. dr hab. Rafał Adamus
Uniwersytet Opolski
ORCID: 0000-0003-4968-459X

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
Wydział Prawa i Administracji

Recenzja rozprawy doktorskiej
„Skarga pauliańska w prawie cywilnym i postępowaniu
upadłościowym”
autorstwa Pana mgra Jakuba Płaziuka

W związku z powołaniem mojej osoby do pełnienia zaszczytnej funkcji recenzenta rozprawy doktorskiej, przygotowanej pod kierunkiem naukowym Pana prof. UŚ dr hab. Andrzeja Torbusa, na podstawie art. 190 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, uprzejmie przedstawiam poniżej następujące uwagi.

1. Dobór tematu rozprawy doktorskiej

1. Rozprawa doktorska poświęcona jest zagadnieniu skargi pauliańskiej uregulowanej przepisami kodeksu cywilnego (art. 527 – 534 k.c.) i dochodzeniu roszczeń pauliańskich określonych w art. 527 i n. k.c. przez syndyka pod rządem przepisów Prawa upadłościowego. Kodeks cywilny odnosi się do konstrukcji „klasycznej”, sięgającej korzeniami czasów starożytnych. Z kolei prawo upadłościowe wprowadza bardzo szeroką „autonomiczną” regulację bezskuteczności i zaskarżania czynności dłużnika działanych na przedpolu jego upadłości, jako jednego z podstawowych skutków ogłoszenia upadłości. Niemniej Doktorant wyklucza z głównych analiz bezskuteczność i zaskarżanie czynności upadłego, których przesłanki materialnoprawne określa Prawo upadłościowe.
2. Doktorant nie decyduje się zatem na kompleksowe przedstawienie „bezskuteczności i zaskarżania czynności upadłego”, czyli instytucji o wielopostaciowych przesłankach materialno- prawnych uregulowanych bezpośrednio w prawie upadłościowym, absolutnie niejednorodnej, o bardzo różnie ukształtowanych skutkach prawnych, których katalogu nie wyczerpuje bynajmniej art. 134 p.u. i o niezwykle zróżnicowanym sposobie dochodzenia roszczeń. Inna jest sytuacja proceduralna, gdy bezskuteczność czynności upadłego powstaje z mocy samego prawa, inne jest sytuacja proceduralna gdy bezskuteczność wymaga orzeczenia sędziego komisarza działającego z urzędu albo na wniosek, a jeszcze inna jest sytuacja proceduralna, gdy w postępowaniu upadłościowym korzysta się ze skargi pauliańskiej według przesłanek materialno- prawnych określonych w kodeksie cywilnym. Złożona i skomplikowana siatka bezskuteczności i zaskarżania czynności dłużnika dokonanych na przedpolu upadłości wynika z faktu, że właśnie w razie grożącej dłużnikowi upadłości często dokonywane są przez dłużnika różnego rodzaju czynności fraudacyjne. Co więcej wykorzystanie przez syndyka masy upadłości tej instytucji (art. 127-135 p.u.), w niektórych wypadkach może być

sensem ogłoszenia upadłości konkretnego dłużnika i przeprowadzenia postępowania upadłościowego, co wynika z przepisów o kosztach postępowania upadłościowego w kontekście ogłoszenia upadłości i w kontekście umorzenia postępowania. Niemniej Doktorant zawęża temat swoich badań. Zatem moja uwaga krytyczna odnosi się do tego, że punktem ciężkości rozprawy doktorskiej nie jest materia bezskuteczności (w wymiarze materialnoprawnym i proceduralnym), uregulowana w prawie upadłościowym ale materia bezskuteczności w prawie cywilnym. Problem bezskuteczności czynności dłużnika na przedpolu upadłości rodzi szereg poważnych kontrowersji teoretycznych i polemik, nie bez olbrzymiego znaczenia dla praktyki, dlatego znakomicie nadaje się na przedmiot rozprawy doktorskiej. Zagadnieniu bardziej skomplikowanemu, wymagającemu systemowego opracowania Doktorant nie zechciał poświęcić swojej pracy ale ograniczył swoje analizy głównie do tematu dotychczas bardzo dobrze wyjaśnionego w cywilistyce, choćby z tej racji że obecnemu nie tylko w kodeksie cywilnym (1964) ale wcześniej w kodeksie zobowiązań (1933), a jeszcze wcześniej w ustawodawstwie dzielnicowym. Skarga pauliańska ma rodowód w prawie rzymskim ale jej szczególny rozwój czasach nowożytnych należy przypisać prawodawstwu na wypadek niewypłacalności. Doktorant korzysta jednak ze swojej autonomii woli przy wyborze zakresu badań naukowych.

3. Temat pracy obrany przez Doktoranta niewątpliwie jest interdyscyplinarny, gdyż odnosi się do instytucji prawa cywilnego jak i instytucji prawa upadłościowego w wymiarze materialno- prawnym. Jednocześnie zagadnienie bezskuteczności czynności upadłego ma swój wymiar proceduralny, a zatem niezbędna będzie także analiza przepisów o postępowaniu cywilnym. Podwyższa to trudność analiz.
4. Należy mieć na uwadze, że zagadnienie bezskuteczności czynności dłużnika jest także przedmiotem regulacji Prawa restrukturyzacyjnego z uwagi na hybrydowy charakter instytucji postępowania sanacyjnego, które łączy w sobie

także elementy charakterystyczne dla postępowania upadłościowego. Doktorant niestety nie zdecydował się na objęcie tego zagadnienia swoją pracą (choć odnosi się do tego zagadnienia w przypisie nr 763) co pozostawia pewien niedosyt.

5. Dobór tematu dokonany przez Doktoranta bez wątpienia odpowiada wymogom dotyczącym monograficznego ujęcia zagadnienia prawnego, w rozumieniu art 187 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce i należy go ocenić jako trafny.

2. Tytuł pracy

6. Praca została zatytułowana „Skarga pauliańska w prawie cywilnym i postępowaniu upadłościowym”. Tytuł – przy jego poprawnej zwięzłości – w miarę dokładnie awizuje zawartość treści rozprawy doktorskiej. Tytuł rozprawy nie narusza kanonów języka prawniczego. Zatem tytuł dysertacji generalnie jest poprawny z jurslingwistycznego punktu widzenia.
7. *Prima facie* mogłoby się wydawać, że tytuł pracy być może mógłby być bardziej „konsekwentny”. Termin „skarga pauliańska” nie jest terminem języka prawnego. „Skarga” to w zasadzie inaczej „powództwo”. Tymczasem Doktorant w rozdziale szóstym obszernie odnosi się także do „zarzutu pauliańskiego” w odniesieniu do regulacji kodeksu cywilnego. Ponadto niektóre przepisy o bezskuteczności czynności dłużnika (przyszłego upadłego) nie muszą być podstawą powództwa, gdyż mogą być podstawą np. odmowy uznania wierzytelności w treści listy wierzytelności w postępowaniu upadłościowym. Ustawa Prawo upadłościowe zawiera normy materialno-prawne i normy proceduralne. Z kolei w doktrynie prawa niewypłacalności rozróżnia się „prawo upadłościowe” (obejmujące normy materialno-prawne i normy proceduralne) i „postępowanie upadłościowe” (w rozumieniu zbioru norm proceduralnych). Niemniej Doktorant obrał sobie za przedmiot pracy

problem skargi pauliańskiej w Kodeksie cywilnym i dochodzenie przez syndyka roszczeń pauliańskich na podstawie art. 527 i n. k.c.

3. Warsztat naukowy

8. Doktorant posługuje się w całej pracy poprawnym językiem prawniczym. „Na plus” należy zaliczyć staranną redakcję bardzo obszernej pracy.
9. Doktorant posługuje się głównie metodą formalno - dogmatyczną. Doktorant posługuje się w rozdziale trzecim metodą prawo-porównawczą. Doktorant korzysta także z metody historycznej. Odpowiada to w pełni metodologii obowiązującej w naukach prawnych, wykorzystywanych w pracach doktorskich.
10. Konstrukcja rozprawy doktorskiej jak i sama treść pracy są przemyślane. Stawiane przez Doktoranta tezy poparte są prawidłowo budowaną, logiczną argumentacją. Doktorant nie unika stanowczego prezentowania własnych poglądów, w tym krytycznych wobec innych, wspartych o odpowiednią argumentację, która je uzasadnia. Co ważne, Doktorant w treści pracy unika zbędnych powtórzeń, co pozwala na płynną lekturę rozprawy.
11. Praca jest dobrze udokumentowana. Spis bibliograficzny jest odpowiedni jak dla tego typu pracy.

4. Układ pracy doktorskiej

12. Kompozycja pracy jest w zasadzie poprawna i logiczna. We wprowadzeniu, którym jest rozdział pierwszy, Doktorant formułuje swoje cele badawcze. W części merytorycznej Doktorant dokonuje ich analizy. Podsumowanie gromadzi wyciągnięte wnioski. Nie oznacza to jednak, że praca doktorska - w

mojej subiektywnej opinii - zachowuje oczekiwane proporcje pomiędzy tematyką „klasyczną” a tematyką upadłościową. Tematyka upadłościowa została głównie przedstawiona w treści rozdziału dziewiątego, który w porównaniu do pozostałych części pracy można określić jako nieco pobieżny.

13. W pracy widoczne są dwie wyraźne części (**choć rozwiązaniem optymalnym byłby tryptyk: kodeks cywilny, prawo upadłościowe, prawo restrukturyzacyjne**). Pierwsza część dotyczy skargi pauliańskiej uregulowanej w kodeksie cywilnym, a zatem instytucji dobrze znanej i gruntownie opisanej w literaturze, o stosunkowo prostych przesłankach materialno- prawnych, co można sprowadzić do pokrzywdzenia wierzycieli istniejących w dacie przysporzenia dłużnikom na rzecz osoby trzeciej i do pokrzywdzeniem wierzycieli przyszłych i jednolitej ścieżce dochodzenie roszczeń. W tej części pracy Doktorant ma w zasadzie przestrzeń na raport z poglądów doktryny. Druga część dotyczy zagadnienia instytucji skargi pauliańskiej uregulowanej Kodeksie cywilnym w przypadku ogłoszenia upadłości dłużnika.
14. Poruszane przez Doktoranta zagadnienia merytoryczne omawiane są – co dotyczy części pracy poświęconej „klasycznej” skardze pauliańskiej – w sposób kompleksowy.

5. Uwagi szczegółowe co do zawartości merytorycznej opracowania

5.1. Charakter uwag krytycznych recenzenta

15. Ponieważ praca, zgodnie z wnioskami końcowymi niniejszej recenzji, została jednoznacznie oceniona w sposób pozytywny recenzja odnosząca się do wypowiedzi merytorycznych doktoranta nie będzie jedynie akcentowała

bardzo dobrych części dysertacji ale przede wszystkim skupi się na kwestiach z którymi można w ten czy inny sposób polemizować.

5.2. Rozdział pierwszy

16. Dwa pierwsze rozdziały pełnią rolę wprowadzenia do właściwych rozważań. Pominię występującą niekiedy dyskusję, czy wstęp jest rozdziałem pierwszym. W każdym razie w rozdziale pierwszym doktorant dokonuje identyfikacji swoich celów badawczych.
17. Autor sformułował zatem swoje cele badawcze. Przedstawił jednoznaczną listę zagadnień merytorycznych, do których będzie się odnosił w toku rozprawy doktorskiej. Celem ogólnym jest analiza poglądów doktryny judykatury odnoszących się do skargi pauliańskiej. Do celów szczególnych należą: analiza problematyki dotyczącej materialnoprawnych przesłanek dochodzenia skargi pauliańskiej w procesie cywilnym; analiza dochodzenia roszczenia pauliańskiego w procesie cywilnym; kwestia zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego. analizy problematyki skargi pauliańskiej w systemie ubezskuteczniania czynności dokonanych przez upałego dłużnika przed ogłoszeniem upadłości oraz relacji problematyki skargi pauliańskiej do postępowania upadłościowego.
18. W celach badawczych Doktoranta brakuje mi zapowiedzi krytycznej analizy przepisów prawa upadłościowego. pod względem potrzeby ich zmiany. Na gruncie regulacji prawa upadłościowego występuje szereg bardzo sprzecznych ze sobą poglądów, a zatem należałoby się zastanowić, jak sformułować przepisy aby budziły one jak najmniej wątpliwości. Doktorant wykonuje godną podziwu, tytaniczną pracę (choć ukierunkowaną głównie na klasyczny model skargi pauliańskiej) i nie zamierza wykorzystać swojej wiedzy w naturalnie oczekiwany sposób. Tymczasem miałoby to szczególną wartość w kontekście problemu implementacji Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w

sprawie harmonizacji pewnych aspektów prawa dotyczącego niewypłacalności
2022/0408.

5.3. Rozdział drugi

19. Rozdział drugi dysertacji poświęcony jest istocie skargi pauliańskiej i odnosi się do zagadnień wprowadzających.
20. W mojej ocenie doktorant powinien był podkreślić, że wzruszenie czynności prawnej przez wierzyciela lub w jego interesie może nastąpić nie tylko w postępowaniu cywilnym w oparciu norm kodeksu cywilnego i w ramach postępowania upadłościowego, w osobnych postępowaniach cywilnych, ale także „w postępowaniu sanacyjnym” (chodzi tu głównie o art. 306 p.r.), które zostało uregulowane w ustawie Prawo restrukturyzacyjne (tym bardziej, że w latach 2003-2015 funkcjonował interesujący problem prawny bezskuteczności czynności wobec masy upadłości w postępowaniu z możliwością zawarcia układu).
21. Za bardzo interesujące uważam spostrzeżenie Doktoranta zawarte na stronie 18 pracy w brzmieniu; „Podstawowe różnice pomiędzy skargą pauliańską przysługującą indywidualnemu wierzycielowi a skargą pauliańską przysługującą syndykowi dotyczą przedmiotu roszczenia procesowego i sposobu zaspokojenia z przedmiotu czynności fraudacyjnej. Syndykowi na podstawie art. 134 p.u. przysługuje roszczenie o wydanie przedmiotu czynności fraudacyjnej do masy. Na podstawie przepisów kodeksu cywilnego (art. 527 k.c.) nie sposób sformułować tożsamego roszczenia, którego przedmiotem byłoby wydanie wierzycielowi przedmiotu czynności fraudacyjnej. Oznacza to, że indywidualnemu wierzycielowi przysługiwały będą inne roszczenia niż syndykowi. Inaczej będzie także wyglądała możliwość uzyskania zaspokojenia”. Jestem autorem odcosobnionego poglądu (w nawiązaniu do przedwojennej koncepcji przyjętej przez sędziego

Korzonka), że przepis art 134 p.u. wskazuje na prawno- rzeczowy charakter roszczenia pauliańskiego syndyka. Pogląd ten został w zasadzie całkowicie odrzucony przez orzecznictwo. Doktorant, w pewnym zakresie, podjął ryzyko jego podzielenia w treści rozdziału dziewiątego.

22. Autor trafnie zajmuje się problemem bezwzględnej nieważności czynności prawnych (art. 58 k.c.) w odniesieniu do czynności dokonanych z pokrzywdzeniem wierzycieli (art. 527 k.c.), jak również wzajemną relacją pomiędzy art. 527 k.c. i art. 59 k.c. Skarga pauliańska dotyczy takiej wadliwości czynności prawnej jaką jest bezskuteczność względna. Z kolei nieważność bezwzględna czynności prawnej jest najdalej idącą sankcją wadliwości czynności prawnych. Przy czym w niektórych sytuacjach czynność może być bezwzględnie nieważna z uwagi na jej sprzeczność z prawem (na przykład z uwagi na niezachowanie formy czynności zastrzeżonej pod rygorem nieważności). W takich sytuacjach bezwzględnie nieważna czynność prawna nie podlega skardze pauliańskiej. Większy problem wiąże się z sankcją nieważności bezwzględnej czynności prawnej z uwagi na jej sprzeczność z zasadami współżycia społecznego.
23. Dalej autor odnosi się do relacji przepisów o skardze pauliańskiej względem w przypadku pozorności oświadczenia woli (art. 83 k.c.).
24. Myślę że zabrakło rozważań odnoszących art. 527 k.c. do konstrukcji tzw. wyzysku (art. 388 k.c.).
25. Doktorant nie odniósł się do problemu koncepcji bezskuteczności zaniechania czynności przez przyszłego upadłego ale w innym miejscu szeroko omówił kwestię zaskarżania zaniechań (rozdział czwarty).

26. Niewątpliwie wartościowy jest wywód Doktoranta na temat koncepcji odpowiedzialności osoby trzeciej. Zbiera on przegląd najważniejszych wypowiedzi doktrynalnych z krytyczną analizą Doktoranta.

5.4. Rozdział trzeci

27. Rozdział trzeci zajmuje się przeglądem instytucji skargi pauliańskiej w obcych regulacjach prawnych. Wybór systemu prawa amerykańskiego (prawa federalnego) jest o tyle uzasadniony, że *US Bankruptcy Code* miał niebywale istotny wpływ na uregulowanie prawa o niewypłacalności w innych krajach.

28. Doktorant trafnie odniósł się do prawa niemieckiego gdyż historycznie uregulowania niemieckie stanowiły inspirację zarówno przy unifikacji polskiego prawa upadłościowego w roku 1934 jak i przy jego reformie w roku 2003.

29. Dalej doktorant bardzo trafnie odwołuje się do prawa Unii Europejskiej. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie harmonizacji pewnych aspektów prawa dotyczącego niewypłacalności 2002/408 (COD), w sporej części została poświęcona kwestii zaskarżania czynności dokonanych z pokrzywdzeniem wierzycieli (art. 4–12). Wcześniejsze uregulowania w prawie Unii Europejskiej odnoszą się do kwestii punktowych, np. zakresu *lex concursus* w przypadku czynności z pokrzywdzeniem wierzycieli

5.5. Rozdział czwarty

30. Kolejny rozdział poświęcony został zagadnieniu badawczemu, jakim jest analiza materialno -prawnych przesłanek skargi pauliańskiej. Przy czym chodzi tu o instytucję uregulowaną wyłącznie w kodeksie cywilnym. Doktorant wyróżnia przesłanki przedmiotowe i podmiotowe.

31. Doktorant w pierwszej kolejności koncentruje się na wierzytelności podlegającej ochronie. Wśród poruszonych zagadnień doktorant odnosi się do problemu ochrony wierzytelności publicznoprawnych. Mi osobiście zabrakło odniesienia się do heterogeniczności postępowania upadłościowego, w którym syndyk przez instytucje bezskuteczności czynności upadłego zaspokaja wierzytelności prywatno – prawne jak i publiczno- prawne. W kontekście wysokości wierzytelności podlegającej ochronie zabrakło mi odniesienia do problemu nadpłynności masy w kontekście bezskuteczności czynności upadłego. Dalej Doktorant wskazuje na czynności podlegające zaskarżeniu (a w tym odnosi się do zaskarżenia zaniechań, czynności procesowych). Generalnie rozdział ten nie wskazuje na żaden nowatorskie wnioski ale jest rzetelną analizą poglądów doktrynalnych na temat przesłanek merytorycznych skargi pauliańskiej.

5.6. Rozdział piąty

32. Konsekwentnie rozdział piąty został poświęcony zagadnieniu dochodzenia roszczeń pauliańskich w procesie cywilnym. Podobnie jak rozdział czwarty jest to rzetelna, kompleksowa analiza tematu oparta o podbudowę doktrynalną, bez jakichś specjalnych, nowatorskich wniosków.

5.7. Rozdział szósty i siódmy

33. Rozdział szósty kontynuuję tematykę rozpoczętą rozdziale czwartym i kontynuowaną w rozdziale piątym. Doktorant wskazuje w nim przede wszystkim na istotę bezskuteczności czynności dłużnika. W rozdziale siódmym Doktorant odnosi się do tematyki dobrowolnego i przymusowego zaspokojenia wierzyciela. Podobnie jak dwa wcześniejsze rozdziały, rozdział szósty i siódmy zawierają w miarę kompleksowe omówienie zagadnienia w obszarze wyeksploatowanym wcześniej przez doktrynę.

5.8. Rozdział ósmy

34. W rozdziale ósmym Doktorant analizuje sferę relacji pomiędzy dłużnikiem a osobą trzecią. Osoba trzecia nie korzysta ze szczególnej ochrony skoro przesłanką skargi pauliańskiej jest wiedza osoby trzeciej, że dłużnik działał z pokrzywdzeniem wierzycieli albo łatwość uzyskania tej wiedzy przez osobę trzecią. W jednym akapicie Doktorant odnosi się do przepisu art. 134 ust. 2 p.u. Doktorant nie analizuje regulacji art. 128 p.u. w brzmieniu obowiązującym w latach 2003-2015.

5.9. Rozdział dziewiąty

35. Problematyce czynności przyszłego upadłego poświęcony został rozdział dziewiąty.

36. Doktorant odniósł się do kształtującej się kontrowersyjnej linii orzecniczej Sądu Najwyższego, w ramach której Sąd Najwyższy stwierdził, że pomimo ogłoszenia upadłości dłużnika syndyk nie ma legitymacji wyłącznej do wytoczenia procesu paulińskiego. Wskazany kierunek wykładni spotkał się z różnym przyjęciem w wypowiedziach literatury. Moim zdaniem nowa koncepcja Sądu Najwyższego jest nie do pogodzenia z istotą postępowania upadłościowego, które zakłada zbiorowe, a nie indywidualne zaspokojenie wierzycieli. Sąd Najwyższy w wyroku z 9 grudnia 2021r. (VCSKP 276/21). stwierdził, że „wierzyciel zachowuje po ogłoszeniu upadłości dłużnika legitymację do wytoczenia powództwa o uznanie czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z osobą trzecią za bezskuteczną” Zdaniem Sądu Najwyższego: Utrata legitymacji wierzyciela do wytoczenia powództwa pauliańskiego po ogłoszeniu upadłości dłużnika nie wynika wprost z przepisów prawa upadłościowego. Skutku utraty legitymacji przez wierzyciela w następstwie ogłoszenia upadłości dłużnika nie można wyprowadzić z przepisów prawa upadłościowego ani przy zastosowaniu wykładni językowej ani wykładni

historycznej ani wykładni celowościowej. Z przepisu artykułu 132 ust. 1 p.u. nie wynika, że legitymacja syndyka jest wyłączna. Ilekroć ustawodawca w prawie upadłościowym wyłącza uprawnienie wierzyciela do dochodzenia roszczeń przysługujących wierzycielowi na gruncie prawa materialnego, tylekroć używa „stanowczej formuły w tym względzie”. Konstytucyjne prawo do sądu zostało zagwarantowane w artykule 45 ust. 1 Konstytucji RP. Pogląd o braku legitymacji do wytoczenia powództwa po stronie wierzyciela prowadzi do naruszenia praw konstytucyjnych. Jeżeli syndyk miał mieć legitymację wyłączną, to wówczas mogłoby dojść do wygaśnięcia terminu zawitego przewidzianego w art. 534 k.c. z uszczerbkiem dla wierzyciela. Tymczasem prawo upadłościowe nie narzuca syndykowi masy upadłości żadnego terminu do oświadczenia czy zamierza on wytoczyć powództwo pauliańskie, a wierzyciel pozostawałby w niepewności czy syndyk zechce z przyznanej mu legitymacji skorzystać i w jakim terminie. Wytoczenie powództwa pauliańskiego po ogłoszeniu upadłości bynajmniej nie niweczy celu postępowania upadłościowego, jakim jest równomierne zaspokojenie wierzycieli. Albowiem syndyk w przypadku wytoczenia powództwa przez wierzyciela może przystąpić do procesu w oparciu o art. 133 ust. 1 p.u.”. Wreszcie Sąd Najwyższy, w składzie 7 sędziów, dnia 14 czerwca 2023 roku podjął uchwałę, w której uznał, że „ogłoszenie upadłości dłużnika nie powoduje utraty przez wierzyciela legitymacji do wytoczenia powództwa o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną na podstawie art. 527 k.c.”. Istnieją jednak liczne kontrargumenty. W pierwszej kolejności należałoby zwrócić uwagę na dotychczasową linię orzecniczą sądów w podobnych sprawach. Wynika z niej, że z chwilą ogłoszenia upadłości dłużnika, który dokonał czynności prawnej z osobą trzecią, zachodzi przejściowy brak drogi sądowej dla wierzyciela (brak legitymacji) do wytoczenia powództwa pauliańskiego. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2021 r. (III CSKP 28/21) trafnie podniesiono, że „zgodnie z art. 132 ust. 1 p.u. po ogłoszeniu upadłości legitymację czynną do wszystkich procesów aktualnych i przyszłych, przeciwko osobie trzeciej o uznanie czynności dłużnika za

bezskuteczną (art. 527–534 k.c.) dotyczących majątku, który – gdyby nie czynność upadłego z osobą trzecią – znajdowałby się w masie upadłości, ma wyłącznie syndyk”. Jednocześnie Sąd Najwyższy przedstawił rzeczową argumentację. Zdaniem Sądu wnioski o wyłączności legitymacji syndyka wiąże się z tym, że syndyk występuje „w interesie wszystkich pokrzywdzonych wierzycieli celem zapewnienia im możliwości zaspokojenia w postępowaniu upadłościowym. Regulacja ta ma zapobiegać sytuacjom, gdy po ogłoszeniu upadłości poszczególni wierzyciele w swoim indywidualnym interesie mogliby zainicjować lub kontynuować wcześniej wszczęty proces o uznanie czynności za bezskuteczne i uzyskać korzyść z uszczerbkiem dla innych wierzycieli upadłego dłużnika. Celem postępowania upadłościowego jest bowiem szybkie, efektywne i równomierne zaspokojenie wszystkich wierzycieli z całego majątku dłużnika. W kolizji z tym celem stałoby pozostawienie poszczególnym wierzycielom upadłego, równoległe z syndykiem, uprawnienia do wystąpienia z powództwem o uznanie czynności prawnych dłużnika za bezskuteczne, popieranie takiego powództwa, jak również wyegzekwowanie przyznanego nim świadczenia po ogłoszeniu upadłości dłużnika (argument a contrario z art. 133 ust. 4 p.u.). W konsekwencji – w trakcie trwania postępowania upadłościowego – legitymacja procesowa poszczególnych wierzycieli upadłego do wytoczenia lub popierania tego rodzaju powództwa jest wyłączona”. Ze sformułowania artykułu 132 ust. 1 p.u., który stanowi, że powództwo wytacza syndyk, należy wyciągnąć wniosek, iż legitymacja służy tylko syndykowi, a nie syndykowi i innym osobom. Oznacza to, że wierzyciel nie może realizować przysługującego mu tytułu do skargi pauliańskiej po ogłoszeniu upadłości dłużnika. Wykładnia językowa tego przepisu wymaga ścisłego powiązania zarówno z jego racją *legis*, jak i z argumentami wykładni systemowej. Wykładnia celowościowa art. 132 ust. 1 p.u. prowadzi do następującego wniosku. Po ogłoszeniu upadłości dłużnika nie jest możliwe prowadzenie postępowań pauliańskich w jednostkowym interesie wierzyciela lub niektórych z wierzycieli. Innymi słowy po ogłoszeniu upadłości dłużnika wierzyciele nie mogą domagać się

indywidualnego zaspokojenia ze składników majątkowych osoby trzeciej, stanowiących przedmiot ubytku z masy upadłości. Możliwe jest wyłącznie prowadzenie jednego postępowania przez syndyka masy upadłości w interesie wszystkich wierzycieli, a nie jednego lub wielu postępowań w jednostkowym interesie niektórych wierzycieli. Istotą skargi pauliańskiej, uregulowanej w kodeksie cywilnym, jest możliwość zaspokojenia się przez wierzyciela w ramach postępowania egzekucyjnego prowadzonego przeciwko dłużnikowi ze składnika majątkowego osoby trzeciej, nabytego przez osobę trzecią od dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli. Postępowanie upadłościowe określane bywa jako tak zwana egzekucja generalna. W ramach egzekucji generalnej zaspokojenie wierzycieli podlega przepisom prawa upadłościowego. Wyłączona jest możliwość indywidualnego zaspokojenia się przez wierzyciela z przedmiotu ubytku z masy upadłości. Pogląd przyjęty przez Sąd Najwyższy prowadzi do naruszenia zasady *pari passu*, czyli zasady równego traktowania wierzycieli. Zasada powyższa ma fundamentalne znaczenie dla całej konstrukcji prawa o niewypłacalności. Należy przy tym wyjaśnić, że nie jest tak, że syndyk może wstąpić do powództwa wytoczonego przez wierzyciela po ogłoszeniu upadłości na podstawie artykułu 133 ust. 1 zd. 1 p.u. Ten ostatni przepis jest kontynuacją regulacji zawartej w art. 132 ust. 1 p.u. Konsekwencją praktyczną koncepcji Sądu Najwyższego byłby chaos proceduralny, gdyby – po ogłoszeniu upadłości dłużnika – kilku wierzycieli wytoczyło niezależnie od siebie powództwa pauliańskie. Powstaje pytanie, czy syndyk miałby przystąpić do wszystkich procesów pauliańskich jednego z nich czy kilku? Przepis artykułu 132 ust. 1 p.u. nie musi zawierać sformułowania, że legitymacja syndyka jest „wyłączna”, aby właśnie taki charakter prawny przypisać legitymacji syndyka. Należy uznać za kontrowersyjne stwierdzenie Sądu Najwyższego, że ilekroć ustawodawca wyłącza uprawnienia wierzycieli do dochodzenia ich roszczeń, to używa „stanowczej formuły”. Materialnoprawne uprawnienie wierzyciela wyniku upadłości nie zostaje wyłączone, ale zostaje podporządkowane logice postępowania upadłościowego. Ogłoszenie upadłości jest równoznaczne z końcem

indywidualizmu w zaspokajaniu wierzycieli. Wówczas wierzyciele podlegają wspólnym zasadom równomiernego zaspokojenia. Indywidualny wierzyciel, w związku z wytoczeniem powództwa przez syndyka masy upadłości, będzie korzystał z wyników starań syndyka masy upadłości, współuczestnicząc w możliwości zaspokojenia z przedmiotu ubytku w trybie i na zasadach określonych w prawie upadłościowym. Wierzyciel nie tyle traci uprawnienie materialnoprawne, co jego wykonanie zostaje powierzone syndykowi masy upadłości, albowiem wobec upadłości dłużnika, czyli zaistnienia stanu egzekucji generalnej, wierzyciel nie może liczyć na indywidualne zaspokojenie, ale musi być podporządkowany interesowi grupy, ogółu wierzycieli. Ujmując to inaczej: indywidualny wierzyciel musi podzielić się z innymi wierzycielami przedmiotem zaspokojenia, jakim jest ubytek z masy upadłości (tzw. konkurs wierzycieli). Taka jest ustrojowa natura niewypłacalności. Dawniej prawo o niewypłacalności nazywano „prawem konkursowym”. Jeżeli syndyk nie wytoczy powództwa pauliańskiego, to w takiej sytuacji naraża się między innymi na odpowiedzialność odszkodowawczą za wyrządzoną wierzycielom szkodę. Niemniej w tym zakresie należałoby rozważyć pewne postulaty *de lege ferenda*. Zgodnie z art. 133 ust. 1 zd. 1 p.u. syndyk może wstąpić w miejsce powoda w sprawie wszczętej przez wierzyciela, który zaskarżył czynności upadłego. Niemniej subrogacja procesowa odnosi się do sytuacji, w której sprawa została wytoczona przez osobę posiadającą legitymację w chwili złożenia pozwu. Wskazany powyżej przepis nie jest instrumentem dla „uzdrowienia” stanu braku legitymacji.

5.10. Rozdział dziesiąty

37. Krótkie podsumowanie dysertacji znajduje się w rozdziale dziesiątym.

6. Konkluzje recenzji

- I. W podsumowaniu wskazać należy, że **ocena rozprawy doktorskiej jest ozytywna.**
- II. Należy docenić staranność zebranych przez Doktoranta poglądów doktrynalnych – głównie w zakresie „klasycznej” skargi pauliańskiej - i ich skomentowanie. Ewentualne uwagi krytyczne poczynione w niniejszej recenzji mają charakter jedynie polemiczny lub wynikają z subiektywnej oceny recenzującego. Nie umniejszają one wartości naukowej rozprawy.
- III. Stosownie do art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce rozprawa doktorska, przygotowywana pod kierunkiem naukowym Pana prof. UŚ dr hab. Andrzeja Torbusa, przez Pana mgra Jakuba Płaziuka prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie nauk prawnych oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej i społecznej.
- IV. **W konsekwencji, na zasadzie art. 191 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce uprzejmie wnoszę do Uniwersytetu Śląskiego o przyjęcie rozprawy doktorskiej Pana mgra Jakuba Płaziuka i dopuszczenie jej do publicznej obrony.**

Z wyrazami szacunku –

prof. dr hab. Rafał Adamus

Uniwersytet Opolski

